

V ateljeju Stojana Batiča

Velikan misli in idej

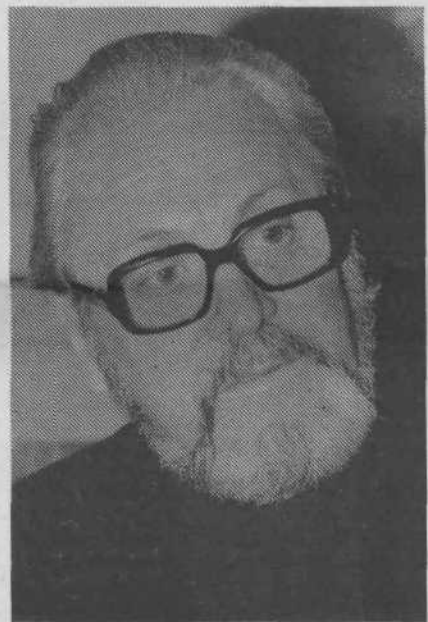
Stojan Batič, kipar

Mislim, da bolj resnega in ustvarjalnega človeka, z nekim notranjim vulkanom misli in idej, do danes še nisem imel priložnosti srečati. Bil je izredno dinamičen človek. Zato sem imel ob najinih prvih srečanjih nekaj treme. Mislim, da jo je imel tudi on, ko je prišel prvič v atelje. Verjetno ateljeja ni bil vajen. Ko sem pričel delati portret pa se je prvotna nelagodnost sprevrgla v prijetno vzdusje in pogovor. Ravno takrat sem delal spomenik prvim pristopnikom na Triglav. Imel sem ravno končano študijo v glini, ki mu je bila izredno všeč. Na žalost ni odkril spomenika v Bohinju...

Neverjetno je, kako je s hitrimi, naglimi ocenami znal povedati tisto, kar smo zvedeli šele mnogo kasneje iz časopisov. Bil je izredno dobro seznanjen z vsem, kar se dogaja v svetu. Poznal je vso zunanjo politiko. Meni je to takrat veliko pomenilo, čeprav sem vedel, da jaz te stvari ne smem na »velik krožnik dajati«. Pogovarjala sva se tudi o gobah in o mahu, iz katerega dela čaje. Govorila sva o likovni umetnosti, o vojni, o posameznikih. Neverjetno kakoliko mi je pomenilo, ko sem intenzivno govoril z njim, dalj časa. Kadarkoli sem se s Kardeljem srečal, je bilo to zame veliko doživetje, enostavno očaran si bil nad njegovimi mislimi. Bil je skromen, priazen, neposreden, človeški. Kardelj je bil zame pojem že ko sem bil v partizanih, mlad skojevec, komisar, šef propagande. Prečital sem veliko njegovih

referatov in se iz njih učil. Do zadnjega nisem mogel verjeti, da je bolan, saj je sprejemal ljudi, kot da je vse v redu, čeprav je bil že takrat, ko je prišel k meni julija, bolan.

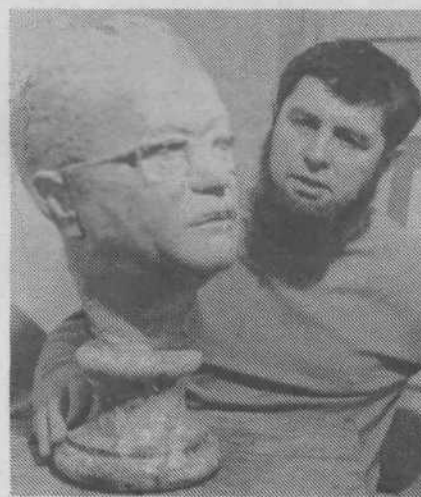
Mi seveda lahko sedaj govorimo o stvarih, ko pa se bomo vprašali o nečem, kar je treba razčleniti, bo marsikdaj manjkalo tistega, ki je dal piko na i.

Preprost, neposreden, človeški in topel

Janez Pirnat, kipar

K njemu domov v Tacen sem šel štirikrat. Vedno sta bila skupaj s Pepco. Enkrat sem se zadržal dalj časa, na večerji. Takrat je bilo zelo lepo. Nikoli nisem pričakoval, da je lahko človek kakršen je bil on, tako preprost, neposreden, človeški in topel. Ta njegova lastnost je name naredila izreden vtis, nežen dedek s svojimi vnuki, v domačem okolju. Pogovarjali smo se o različnih stvareh. Oba sta bila znana gobarja. Nabirala sta jih in sama pripravljala. Postregla sta mi z njuno posebno specialiteto, dodatek k omakam pripravljen iz vrste različnih gob,

in z dodatkom nekaterih začimb. Pogovarjali smo se o dimljenih ribah, pa o umetnosti, glasbi...

Ko sem dobil nalogo, da ga portretiram sem vedel, da je njegov čas skopo odmerjen. Nisem si želel drugega, kot da vzpostavim z njim stik in ga dojamem, čimveč. Vzel sem ves fotografski material, ki mi ga je pomagala izbrati tovarišica Pepca. Delal sem doma v delavnici. Začel sem spomladi 1977, v februarju in marcu sem ga obiskoval, delal sem cel april, sredi maja pa sem končal – odlitek je v bronu. Predno sem se lotil tega kipa – doprsna postava z roko, sem napravil študijo, vendar je portret boljši.

Človeku je zelo prijetno pri srcu, ko občuti prijaznost tako velikega človeka. Mislim, da je bilo tudi njemu prijetno, moja prvo zadrego je mimogrede premagal. Veliko sva se pogovarjala o umetnosti, saj je bil dober poznavalec vseh naših umetnikov. Imel je veliko portretov. Izvrsten je njegov portret, ki ga je izdelal pokojni Gojmir Anton Kos. Pokazal mi je tudi risbe nekega srbskega slikarja oziroma risarja, ki ga je večkrat portretiral, ampak bolj v smislu karikature.

Kardelj je bil zmeraj vnet za umetniško ustvarjanje in dogajanje na kulturnem področju. To se mi zdi, kot kulturnemu delavcu, zelo pomembno.

RADO SIMONITI, PARTIZANSKI KULTURNIK, SKLADATELJ IN DIRIGENT

Njegovo knjigo smo razgrabili

Moja srečanja s tovarišem Kardeljem, velikim Slovencem, Jugoslovonom, revolucionarjem in politikom, mi bodo ostala nepozabna in večno v spominu. Njegovo knjigo o slovenskem nacionalnem vprašanju, ki jo je napisal pod psevdonimom Sperans – kar naj bi pomenilo upajoči – smo dobesedno razgrabili; od takrat ga poznam, čeprav nisem vedel, da se za tem imenom skriva Edvard Kardelj.

Prvega oktobra 1943 sva se srečala na kočevskem Zboru odposlancev slovenskega naroda; kako je bil tistikrat ponosen na kulturno skupino Slovenskega narodnega gledališča in celo na godbo, ki sem jo takrat pripeljal na Kočevski zbor iz Črnomlja. – Tretje, naslednje moje srečanje je bilo na

Visu ob podpisu pogodbe Tito-Šubašić. Imeli smo miting; potem nam je povedal, da nas bo sprejel tovariš Tito, za dvajset minut. Toda ostali smo dve uri. Razložil nam je, zakaj nas pošilja v Italijo, kajti pred tem nam je bilo obljubljeno, da se vrnemo v domovino, v Slovenijo, po enoletni odsotnosti.

Najbolj me je pretreslo srečanje s tovarišem Kardeljem na mirovni konferenci v Parizu. Ko sem na naše veleposlaništvo prišel iskat svoje čine, mi je rekel samo to: »Rado. Težko je. Naredi, kar zmoreš!« – In zbor JLA Srečko Kosovel, ki je bil njegovo dete, je zapel tako, da smo morali francosko himno ponoviti.

Rad nas je imel, mi njega prav tako.

DOGOVORI

Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Center – posebna izdaja – naklada 17.000 izvodov – odgovorni urednik: Mišo Javornik – številko so pripravili: Vladimir Jerman, Vojko Novak, Zvezne Kržišnik, Sonja Seljak, Marija Dernovšek, Alenka Kavčič, Miloš Oprešnik, Breda Malenšek, Janez Kovačič, Dušan Tomažič, Jožica Zore, Tomaž Erhovc, France Potočnik, Bogi Pogačnik, Matija Čož, Miran Sagadin, Darinka Legat, Docca Marolt, Marjan in Ljuba Garbaja, Joco Žnidaršič, dr. Viktor Damjan, Artur Boroje, Miloš Svabič, Lado Ambrožič in Breda Stepič-Cecić

MARJAN MOŠKRIČ

Bil je izredno priljubljen med delavci

Kardelja poznam že dolgo, še iz mojih otroških let. V letih pred drugo svetovno vojno je bil večkrat pri nas doma na razgovorih s komunisti naših krajev. Ne bi mogel, da ne bi omenil, da je 1938. leta ilegalno živel v naši vasi nekaj mesecev. To je v Zadvoru pri Gabrijelu in Gašperšiču. Tedaj seveda nisem vedel, kdo je, razen da je pomemben revolucionar in delavski voditelj, ki ga preganja policija in se mora zato skrivati. Vse to ga je v mojih očeh naredilo še večjega in sem v njem videl lik pravega komuniste. Iz večkratnih srečanj po vojni mi je v spominu ostalo posebej dvojje srečanj: in sicer aprila 1975, ko se je udeležil proslave našega občinskega praznika. Po proslavi se je za več ur zadržal v razgovoru s starimi predvojnimi revolucionarji in komunisti. Vseh se je še spominjal. Dobro razpoložen je pripovedoval o številnih dogodkih in podrobnostih revolucionarnega dela v naši občini, kjer je veliko deloval in je bil med delavci zelo priljubljen. Tedaj je med drugim poudaril tudi, da se je med prebivalci tega vzhodnega dela Ljubljane izredno dobro počutil in se ni nikoli bal izdajstva, ker

ga med njimi ni bilo. Drugo tako srečanje je bilo leto kasneje, maja 1976, ko je obiskal Saturnus. Na obisku smo mu izročili skulpturno plaketo občine. V živahnem, nevezanem razgovoru o uveljavljanju delegatskega sistema ter težavah in slabostih, ki se še pojavljajo pri doslednem uveljavljanju pravice slehernega delavca, je Kardelj v svojih odgovorih in komentarjih pokazal, da izredno dobro pozna razmere in stanje v združenem delu ter nakazal preproste, logične in razumljive rešitve številnih vprašanj. Iz njegovih izjav nam je bilo vsem vse razumljivo in jasno, tako da smo ob slovesu vsi želeli, da bi se še večkrat srečali in se tako sproščeno pogovorili o vseh težavah ter nanje tudi dobili odgovore. Kot sem že omenil, je bil tovariš Kardelj že pred vojno izredno priljubljen med moščanskimi delavci, in to prav tako velja za vsa poveljna leta, saj smo ga vsi imeli za našega največjega in prvega občana. Vsa leta sem ga izredno spoštoval, v njem sem videl utelešenje vseh lastnosti, ki jih mora imeti revolucionar, ki mu je osnovni smisel življenja to, da se bori za boljši jutri zatiranih ljudi in potiska voz zgodovine naprej...

Kakor je potemtakem kvalificirana družbena kritika pogoj za napredek naše socialistične družbe, tako je nepretrgano kritično razčiščevanje vprašanja, kakšna je družbena vloga in konkretni učinek take ali drugačne kritike, pogoj za razvoj kvalitetne in resnično znanstvene družbene kritike.

»Beleške o naši družbeni kritiki«

Prav iz tega vztrajnega boja za neodvisnost, za miroljubno in aktivno koeksistenco med narodi nasploh, kot tudi za novi svetovni sistem ekonomskih in političnih odnosov med narodi, je nastala politika neuvrščenosti, in to ne samo kot orožje boja za nacionalno neodvisnost, temveč tudi kot nova tendenca v procesu integriranja človeštva na temeljih nacionalne enakopravnosti in demokratičnega zedinjevanja narodov, ne pa po poti ustvarjanja hegemonističnih sistemov in delitve njihovega »vpliva« v svetu ali po poti delitve sveta na bloke.

»Zgodovinske korenine neuvrščenosti«

Tisto, kar mora imeti sleherni znanstveni družbena kritika vselej in predvsem pred očmi, je dejstvo, da družba ni kratko malo vsota subjektivnih volj njenih članov, marveč materialni odnos, odnos družbenih sil, v katerem je človek v največji meri odvisen od razvojne stopnje proizvodnih sil, se pravi od rezultatov, ki jih je dosegel v podrejanju prirodnih sil svojim potrebam. V takem odnosu ljudje ne delajo samo tistega, kar žele, marveč tudi in celo predvsem tisto, kar morejo.

»Beleške o naši družbeni kritiki«

Potemtakem ni razlogov za skepticizem glede realnosti socialistične orientacije mnogih neuvrščenih dežel. Točno je, da so ti procesi nestabilni in izpostavljeni mnogim nihanjem in da obstaja možnost družbenih in političnih kriz pod vplivom notranjih in zunanjih reakcionarnih sil. Kakšen bo rezultat teh kriz v posameznih deželah, je predvsem odvisno od notranjega razmerja moči družbenih sil, od moči in subjektivne sposobnosti progresivnih družbenih sil, predvsem pa mladega delavskega razreda, kot tudi od vpliva svetovnih političnih faktorjev, vključno vpliv gibanja neuvrščenih dežel. V vsakem primeru lahko realno domnevamo, da bo ta proces potekal z nihanji in krizami in ne v premočrtnem razvoju.

»Zgodovinske korenine neuvrščenosti«

Bilo bi, seveda, več kot nerealno trditi, da potek in rezultati druge svetovne vojne ne vsebujejo zelo močnega in včasih celo dominantnega vpliva sil, ki so vsiljevale rešitve s pozicij ohranjanja imperialističnih odnosov, neokolonializma in drugih oblik dominacije nad narodi, kar je rezultat razmerja moči družbenih sil, ki so bile aktivni dejavnik v tej vojni. Toda velike pozitivne spremembe, ki so se zgodile med vojno in po njej v mednarodnih odnosih in na mnogih področjih družbenega življenja, so takšnega značaja, da lahko z vso pravico rečemo, da je človeštvo stopilo v novo obdobje svoje zgodovine.

»Zgodovinske korenine neuvrščenosti«